

LUTHERSK KIRKETIDENDE



TEMANUMMER OM GUDSTJENESTEREFORMEN

INNHOOLD

Alle skal høyrast / Gudstjeneste for ALLE?
/ *Å føde Kristus*. Tanker om liturgiske
bønner. / Framlegg til ny dåpsliturgi /
Fra bokfronten / Fra bispedømmerådene
og Kirkedepartementet

SØNDAGSTEKSTEN

8. søndag etter pinse - Geir Sørebo

Olavsdagen (Olsok) - Øystein I. Larsen

9. søndag etter pinse - Thomas Berbom

Tekstkommentar til prøvemenighetene - Harald Kaasa Hammer



andre igjen er redde for at vi endar
opp med "light-gudstenester" utan
liturgisk struktur og innhald

Alle skal høyrast

Arbeidet med høyringsfråsegner til guds-
tenestereformen pågår i kyrkjelydar og hos
andre høyringsinstansar over det ganske land
fram mot fristen den 15. september. I dette
temanummeret set vi søkjelyset på nokre

emneområde og vonar at desse bidraga kan
kome til nytte i høyringsarbeidet.

Det er eit uttalt mål i reformarbeidet at guds-
tenesta skal vere for alle, og ein av kjerne-
verdiane i reformen er *involvering*. Det er likevel

uvisst om denne måten å tenkje på faktisk får det nedslaget i reformen som var tenkt. I sin artikkel held Marianne Bergsjø Gammelsæter fram kor viktig det er at kyrkja gjer tydeleg at born ikkje berre er objekt for opplæring, men like mykje truande subjekt som dei vaksne. Sett med våre lutherske briller er det ikkje ein kvalitativ skilnad på trua hos eit barn og ein vaksen. Skal vi ta dette på alvor, treng vi ei barneteologisk fundert gudstenesteforståing, hevdar ho, fordi *"barneteologien er den viktigste teologiske begrunnelsen for en gudstjeneste for alle."* Gammelsæter er redd for at den gode intensjonen frå reformforslaget ikkje heilt vil lande i lokalkyrkjelydane. Mange har slett ikkje tru på at dette er ein farbar veg, andre aksepterer oppsplitting ved å arrangere søndagsskule i høgmessetida. Og andre igjen er redde for at vi endar opp med "light-gudstenester" utan liturgisk struktur og innhald. Gammelsæter avviser denne uroa som ugrunna og hevdar at det må vere muleg å balansere på ein god måte mellom tradisjon og fornying. Det vert spennande å sjå om ut-prøvinga i forsøkskyrkjelydane konkluderer med at reformen gir hjelp til dette.

Sporismalet om fornying av det liturgiske språket heng nært saman med ynskjlet om ei gudsteneste for alle. Det er eit mål at flest muleg skal kjenne seg heime i gudstenesta sitt bønenspråk, uavhengig av alder og bakgrunn. Vidare er det grunn til å leite etter språk som betre kan hente kvinner sin erfaringshorisont inn i liturgien. Men kor langt kan vi gå i retning av kjønnsnøytralt språk utan å rokke ved forståinga av heile gudstenesta? Det handlar mellom anna om den trinitariske formelen ved innleiinga til gudstenesta. Resultatet av å byte ut Faderen, Sonen og Den Heilage Ande med "Skapar, Frigjerar og Livgivar" er både ei inn-snevring av gudsbiletet og faktisk ei alvorleg forskyvning i det, sjølv om ein i den siste versjonen innleiar med "I namnet til den tre-einige Gud". For denne språkbruken opnar vegen for den modalistiske blindvegen som på 200-talet hevda at dei tre personane i guddomen berre er ulike openberringsmåtar for den eine Gud. Vi blir sitjande igjen med eit temmeleg blodfattig gudsbilete om vi skal

erstatte alle personomgrep som uttrykkjer kjønn. Det same gjeld resultatet av å nøytralisere "heilage Herre, allmektige Far, evige Gud" i prefasjonane til "Allmektige, nådige Gud", som unekteleg saknar innhaldsfylden og dessutan også poetisk kraft samanlikna med dei gamle formuleringane.

Når ein skal arbeide vidare med språket i denne gudstenestereformen, er vegen å gå å supplere og utvide heller enn ein-sidig å kaste vrak på den arven vi har med oss frå truande generasjonar før oss. Bønene vi bed,

kor langt kan vi gå i retning av kjønnsnøytralt språk utan å rokke ved forståinga av heile gudstenesta?

er ikkje talemåtar, men uttrykkjer og rommar den læra kyrkja lever av og ved - lex orandi, lex credendi. Synnøve Sakura Heggem slår til lyd for "å fornye det beste fra det vi har arvet, sammen med nye

måtar å tale om/til/på vegne av Gud på." Ho set fingeren på "manglende metaforisk evne, og en tidvis banal og masete konkretheit" som ikkje gir rom nok for dei storleikane liturgien og trua set i rørsle, og ikkje har berekraft nok til halde levande og målberre dei bileta og kjenslene som vekkjast i Guds nærleik. Heggem tilrår å hente inspirasjon frå Grundtvig når det skapings-teologiske underskotet i liturgiane (særleg dåpsliturgien) skal rettast opp. Det er ein føresetnad at ein fyrst får auge på seg sjølv, og at ein har del i eit "arveadelskap", før ein i neste omgang kan ta inn over seg at vi alle har del i arvesynda.

Og då er vi over på den delen av reformen som har valda aller mest hovudbry, nemleg dåpsliturgien. Det er krevjande å forme ein ny dåpsliturgi, og mange dissensar er blitt melde heilt frå starten av, og saka måtte handsamast fleire gonger i Kyrkerådet før denne liturgien vart sendt ut på høyring noko seinare enn dei andre liturgiane .

Sigurd Vengen understrekar at framlegget er upresist og uferdig, både språkleg og teologisk. Dessutan meiner han at det er forvirrande mange alternativ undervegs. På førebiletleg vis går han gjennom heile dåpsliturgien og leverer eigne framlegg til forbetringar. Interessant er det mellom anna å studere korleis han har funne andre formuleringar (på andre stader) for å uttrykkje "dåpens mørke bakgrunn". I staden for "vi er menneske under synda og

døden” eller ”mennesker under syndens og dødens vilkår” talar han om ”å frelse oss frå synd og død og all vond makt”. Det er ei stor utfordring at den kyrkjelyden vi står overfor i gudstenester med dåp, er så mangfaldig både kulturelt og religiøst. Dess viktigare vert det å besinne seg på kva religion og gudsteneste verkeleg tyder for oss og samle seg om ein liturgi som ikkje senkar terskelen hemningslaust for å gjere alt så enkelt og tilgjengeleg

som muleg. Dåpen er eit mysterium og må ikkje nivellerast ned til ein vakker, men inkjeseiande seremoni.

Lykke til med det viktige arbeidet i denne høyringsprosessen.



JAN OTTO MYRSETH
jom@ringerike.kirken.no

Kjære lesere!

I en del numre nå har Harald K. Hammer gått gjennom de nye tekstrekkene i utkastet til ny tekstbok for Den norske kirke. I tillegg har vi også et par ganger trykt de tekstgjennomgåelsene Hammer har henvist til.

De prester og menigheter som har deltatt i prøveprosjektet, har frist til 15. september med å avgi sine høyringsuttalelser. Vi vil gjerne ha en tilbakemelding fra dere som har brukt utkastet til ny tekstbok, hvorvidt dere kommer til å fortsette å gjøre dette, og om det er aktuelt å be Hammer fortsette sine gjennomgåelser av den nye tekstboken.

Tilbakemeldingene bes sendt redaksjonens e-postadresse: redaksjon.lk@lutherforlag.no

Redaksjonen

Gudstjeneste for ALLE?

AV MARIANNE BERGSJØ GAMMELSÆTER, KATEKET, marianne@t-dagen.no

Det er hørings tid for gudstjenestereformen, og det merkes både i menighetene og i deler av media. På det tidspunktet forslagene ble lagt fram, var det særlig ett spørsmål som slo meg: Mon tro om denne utprøvnings- og hørings tida vil reflektere det viktige premisset i gudstjenestereformens mandat om at gudstjenesten skal være "for ALLE"?

Bakgrunnen min for en refleksjon omkring dette spørsmålet er særlig knyttet til arbeidet med barneteologi og en kvalitativ undersøkelse jeg gjorde i forbindelse med masterstudiet for et par år siden (Gammelsæter 2007). Noe av tematikken er videreført i en artikkel i boka "Barnet i trosopplæringen" (Sagberg red. 2008) der jeg blant annet belyser barneteologiens grunntematikk knyttet til gudstjenesten. Dessuten har jeg de siste årene arbeidet som kateket innenfor trosopplæringsreformen i Fjell på Sotra og deltatt i gudstjenestearbeidet her.

Jeg er i denne sammenheng bedt om en avgrenset artikkel med fokus på barneteologi og gudstjeneste for ALLE. Jeg regner med at de fleste av leserne har en viss oversikt over det barneteologiske landskapet; for øvrig vises til flere artikler i den nevnte boka utgitt på IKO Forlaget i høst. Innledningsvis vil jeg kort skissere hvilke sider ved det barneteologiske perspektivet jeg mener er fundamentale i tenkningen om gudstjenesten:

1. *Antropologisk*: En skapelsesteologisk fundert barneteologi, der barnet er helt og fullt menneske, først og fremst skapt og elsket av Gud, men samtidig preget av synd.

2. *Dåpsteologisk*: Barnet får i dåpen del i frelsen og får troen i gave. Barnet får helt og fullt del i Guds rike. Døpes spedbarn, må dåpsteologien nødvendigvis ha en barneteologisk forankring.

3. *Forholdet mellom dåpen og troen*: Troen som kvalitativ (og teologisk) størrelse er like verdifull hos (sped)barnet som hos en voksen troende og har derfor en barneteologisk basis. Derfor brukes også betegnelsen "barnet som troende subjekt" (Stålsett 2004). At våre troserfaringer og kognitiv modningsprosess endrer hvordan vi opplever troen, er en annen side av saken, men det endrer ikke troens vesen. Sagt med andre ord: Troen hos et lite barn, hos mennesker med forstandshemming eller demente er av samme karakter: en frelsende tro.

4. *Nattverdsteologisk konsekvens*: Er dåpsteologien barneteologisk fundert, er det merkelig at kirkenes andre sakrament, nattverden, ikke er det. Det bør i forbindelse med gudstjenestereformen drøftes hvordan kirken snart kan få en teologi og praksis på dette området, som samsvarer med dåpsteologien. Det er viktig at også de minste barna som "små troende" får motta nattverd, så lenge de har fått del i det andre sakramentet.

5. *Ekklesiologi*: Å fastholde de foregående viktige aspektene vil føre til en forståelse av hvem kirken er, i betydningen "alle døpte" - uavhengig av alder eller utrustning. "Her er ikke jøde eller greker," og her er heller ikke barn eller voksen, dement eller utviklings-

hemmet - her er ALLE ett i Kristus. Alle "vi" er vel ment å være kirkens gudstjenestefeirende fellesskap?

Da er vi endelig ved sakens kjerne, med utgangspunkt i spørsmålet: Hva gjør vi når vi deler troen? Hva gjør *barnet* når han eller hun tror? Jo, vi feierer blant annet gudstjeneste! Gud er alle steder - også i gudstjenesten, der han møter ALLE små og store troende! Derfor trenger vi en barneteologisk fundert gudstjenesteforståelse, fordi *barneteologien er den viktigste teologiske begrunnelsen for en gudstjeneste for alle*. I vår kirke har dette temaet, slik jeg ser det, til dels blitt blandet med ulike pedagogiske og metodiske spørsmål knyttet til hva som fungerer best for barna, der svaret ofte blir "søndagsskolen". Og ikke minst har mange drøftinger avslørt at vi voksne egentlig vil ha høymessa i fred og ikke ser for oss hvordan det er mulig å feire gudstjeneste som blir meningsfylt for alle aldre.

Gudstjenestereformens utfordring er fortsatt en gudstjeneste for (eller aller helst *med*) ALLE. Som vi ser, åpner det for utfordringer av ulik, faglig karakter, men det som er viktig akkurat nå, er at kirken tydeliggjør nettopp perspektivet ALLE ut fra et (*barne*)teologisk ståsted. Slik forslagene nå foreligger, og det jeg fra mitt ståsted ser av utprøvnings- og høringsprosessen, er dette ikke godt nok ivarettatt.

Konkret mener jeg at det bør komme en debatt om nettopp det som her er sagt som grunnlag for en felles gudstjenestefeiring for alle. For jeg er ikke så sikker på at vi som arbeider med gudstjenestene, virkelig ser for oss at nå skal alle aldre, og alle slags mennesker, faktisk feire gudstjeneste sammen! Mange har så lite tro på dette at en ikke en gang oppfatter problemstillingen som relevant. Andre løser "problemet" ved å arrangere søndagsskole i høymesstiden, og det skapes blant annet ulike former for separasjon. Her etterlyses ulike, viktige drøftinger.

Men reformens intensjon ser ut til å ha et modigere utgangspunkt enn som så: Barna og andre som ikke så lett som oss voksne erfarer troen med hodet (kognitivt), skulle være deltakere på lik linje. Intensjonen er vel at det skal legges til rette for dette i bønner, salmer, handlinger og liturgien samlet sett. Jeg er for øvrig også usikker på om lokalmenighetene har

oppfattet at familiegudstjenesten er forutsatt å forsvinne, og at tanken er at barna skal inkluderes i *alle* gudstjenester søndag klokka 11. De skal sammen med oss alle få lære, leve og være del av liturgien med sin spiritualitet, og vi voksne får kanskje gjøre noen nye trosserfaringer, lære noe nytt og møte Gud med et åpnere sinn ... Det er kanskje på tide å minne oss selv om at ordet liturgi betyr "gudsfolket i arbeid", store og små "Guds folk", for det er ikke prestens messe på vegne av folket; det er gudsfolkets messe med en ansvarlig liturgi og mange ulike deltakere.

Så kan man videre spørre om det nevnte perspektivet var tydelig til stede hos dem som har arbeidet med bønnetekster og ulike deler av liturgien. Så langt jeg har sett på språket og innholdet i tekstene, bærer det i liten grad preg av et barneinkluderende språk eller mulighet for gjenkjennelse. Det ser ut til at enkelte bønnetekster er laget med tanke på barna. Problemet er likevel at flere av disse ikke er særlig godt formulert og neppe blir valgt når menigheten skal bestemme sin "hovudliturgi". Det er lett å se for seg at disse alternativene velges bort hvis andre formuleringer er mer tiltalende for de voksne. (Det er vel ikke tenkelig at barn blir spurt til råds, vil jeg tro.)

Ja, spørsmålet blir, når denne "liturgiske drakampen" etter hvert skal foregå *lokalt*, hvem som da sikrer at vi får en gudstjeneste for ALLE. Kanskje er svaret at vi må ha tillit til at dette anliggendet er så viktig for "alt folket", og for prestene og andre som har ansvar for gudstjenestearbeidet, men jeg er slett ikke sikker etter å ha fulgt litt med i debattene som nå foregår. For det ser ikke ut til å være barneperspektivet eller "alle-perspektivet" som utløser de store debattene!

Det kan óg virke som om noen fortsatt henger fast i forestillinger om at et barneteologisk perspektiv på gudstjenesten betyr at alt skal likne på en "halvårlig 4-års gudstjeneste" eller en "høymesse light" - eller enda verre at man vil radbrette Ordo, og at det meste av liturgien blir en saga blott. Dette er etter mitt syn et feilaktig vrengebilde av gudstjenestereformens intensjon og det en ut fra et barneteologisk perspektiv ønsker. Poenget mitt er tvert imot et ønske om en gudstjeneste, i alle landets kirker, som tar opp i seg det beste fra

tradisjonen, både når det gjelder innhold og form. Samtidig viser erfaringene (blant annet fra trosopplæringsreformens gudstjeneste-arbeid) at det er mulig å fastholde tradisjonen og samtidig fornye språk, musikk, handlinger og ulike sider ved liturgien.

I dette bildet hører det da også med at det liturgiske språket (og ordlyden i bønnene) må være velformulert, ha slitestyrke og samtidig gjenspeile "gudsfolket", små og store, ja, ALLES levde liv. Det handler både om gjenkjennelse og gjentakelse. Slik må de ulike delene av liturgien gjennomgås med perspektivet "alle" for øye. Vi må stille spørsmål som: Hvordan kommuniserer og fungerer for eksempel *denne* samlingsbønnen, *dette* gloria-alternativet, *denne* forbønnen, delen av dåpsliturgien, prekendelen... hvis alle skal være inkludert? Svaret kan selvsagt ikke bli at alt skal fungere like godt for alle, alltid. Likevel må hver del, og ikke minst helheten, gjennomgås og sees gjennom disse brillene. Og da er minst to kriterier viktige: Det liturgiske materialet, som menigheten skal velge fra, må være godt og ivareta intensjonen om alle. Og de som skal velge blant alternativene, må vite at "for alle" legger føringer for den lokale drøftingen om hva som kan/bør velges lokalt.

Så la oss håpe på en vilje i fortsettelsen til å ta denne viktige intensjonen i gudstjenestefornyingen på alvor. Det er *ikke* bare for barnas skyld, men for "alles" skyld. For kanskje er vi ikke blitt klokere eller mer forstandige noen av oss enn at vi har noe å lære av å måtte lytte til Jesu ord om "mine minste" - dem som ropte

"halleluja" og danset på tempelplassen - og ble løftet fram av Ham selv. La oss se mulighetene, åpne det liturgiske rommet og oss selv, slik at alle kan kjenne seg hjemme i det viktigste som skjer der, nemlig gudstjenesten. La oss til slutt besvare barnets enkle spørsmål og barneteologiens store utfordring om å ta "mine minste" og ALLE dønn alvorlig som troende, små mennesker i gudstjenestefeiringen:

Thea ser på oss og sier:

Kan jeg få be sammen med deg?

Kan jeg få lese bibelfortellingene sammen med deg

og feire nattverd

og synge

og leke...

Kan jeg?

Litteratur

- Stålsett, S (200): Å lære seg å bli barn? Om barneteologi, dåp og trosopplæring. I: *Prismet Religionspedagogisk tidsskrift* (1) 2004 s.4-13. J.E.B. Weyde (red.). Oslo: IKO-Forlaget AS, Oslo
- Gammelsæter, M.B. (2007): *Barnet som troende subjekt. En kvalitativ undersøkelse av fem ulike trosformidlers barneteologiske forståelse og konsekvensene det gir for barnet som troende subjekt i trosmiljøet*. Masteroppgave NLA BM 2007.
- Sagberg, S (2008): *Barnet i trosopplæringen. Pedagogiske og teologiske refleksjoner over barneteologi, spiritualitet og livssyn*. Oslo: IKO Forlaget AS

Å føde Kristus. Tanker om liturgiske bønner.

AV SYNNOVE SAKURA HEGGEM, synnoveteolog@hotmail.com

Høymesseliturgien har (mer eller mindre) preget flere generasjoners gudsbilder, selvforståelse og verdensbilde. Nå står vi ved et veiskille og mulighet for å fornye det beste fra det vi har arvet, sammen med nye måter å tale om/til/på vegne av Gud på.

Liturgireformen kan få oss til å tenke gjennom **kunsten å be**. Hverdagskunsten og helligdagskunsten. *Lex orandi, lex credendi*. Løst oversatt: Slik det blir bedt, slik er læren..., sa de gamle.

Mellom det felles kristelige og det personlige, det globale og lokale oppstår mange slags talemåter om, til, på vegne av Gud.

Momentene i det følgende er ment som innspill til denne reformen, med særlig tanke på kirkens felles bønner.

Billedbruk

Salmer er en del av høymessens bønner. De har den egenskapen å knytte natur, kultur og menneskets gudsførelse udelelig til hverandre i uendelige varianter. Siden de spiller på bibelske talemåter, på egne erfaringer og lokale naturforhold, har de skapt bilder av mennesket i verden på som kan vise seg å være uerstattelige i vårt globale, lokalkirkelige ansvar for å verne moder jord.

Å tale flertydig om tilhørighet til det hellige (disippelskap, etterfølgelse) er også salmens kunst i enkel hverdagstale. Det er en levende grein som i dåpen knyttes til Gud som livstre:

*Du til di grein meg sette
alt i min fyrste vår.*

*Med livsens dogg meg vætte
gav sol og signa år.*

*Du vil og vokster gjeva
alt til min siste slutt.*

*Lat meg i deg få leva,
i deg få anda ut.*

Diktere snakker ikke enten enkelt eller vanskelig, enten kort eller langt. De er bare mestere i å fange det komplekse, det evig livslange og det flyktige, det konkrete og det abstrakte, det fiktive og det håndgripelige i hverdagstale med nerve, gnist, melankoli og glede.

Noe av problemet med våre anstrengelser for å skape et relasjonelt språk i liturgiene/bønnene, er manglende metaforisk evne og en tidvis banal og masete konkrethet som ikke rommer ambivalens, ekstatisk fryd, ramsvart sorg eller enkel (nok) glede ("Takk for barnet", "Hjelp oss å gi din kjærlighet" osv.). Det skaper dilemmaer med hensyn til hva vi faktisk føler mellom dyp fortvilelse og frydefull lykke over samme sak (for eksempel fødsel). Når ord er hogd ut i stein (den norske variant?) eller mer poetisk (som den svenske?) rommes ulike erfaringer i bilder som kan bære og romme. Bønner sier direkte og indirekte hva mennesket i verden er. Hva er grunnmodellen i de liturgiske bønner?

Mennesker i verden

Grundtvig skapte en vesentlig bevegelse mellom lutherske trekk i vår tradisjon og behovet for fornyet blikk på hva menneske i verden er. Kontinuiteten mellom det skapte, det falne, det frelste og gjennfødte menneske er markert annerledes betont hos Grundtvig. Gud skaper ikke lenger (bare) av ingen ting hos Grundtvig. Men av et *noe*, og dette noe er *kjærlighet*, sier han. Den er i, mellom og omkring mennesker i verden.

Nyere salmer drister seg langt i å ligne det menneskesyn som Grundtvig forfektet. Svein Ellingsen og Gerd Grønvold Saue er to eksempler (f eks *Fylt av glede*, og *Det skjer et under i verden*).

Forholdet mellom å være skapt og selv skaper, krenket og selv krenker, gjennfødt og selv gjennfødte må finne sine gjennomtenkte uttrykk i høymessens drama og bønner. En grunnleggende forutsetning for å få øye på seg selv som krenker, er forestillingen om det gode, sanne og skjønne. Erfaring tilsier at erkjennelse av synd avhenger av tillit (altså erfaring av godhet). Med andre ord: mennesket må bekräftes for å se/innse sin skyldighet. Det er gudskapt; derfor kan det innse at det er falt, bli funnet og finne veien tilbake til gjenskapelse i Kristus.

Gjenkjenner vi ikke oss selv, verden og hverandre som del av et arveadelskap, vil vi ikke erkjenne vår delaktighet i arvesynd og som innpodet (som grener) i vintreet.

Hva vil vi at høymessebønnene skal uttrykke når det gjelder gudsforholdets art, dynamikk og mål?

Klassiske temakretser

Når jeg lager bønner, lar jeg noen momenter gå igjen som brennpunkt eller samlepunkter omkring ulike tema. Fra klassiske trekk i tradisjonen er **ansiktsmetaforen** svært anvendelig (velsignelse). Det er også **gaveretorikken** (sakramenter). **Vekstmetaforer** som vintre og grener m.fl. er mangfoldige i sine betydninger. Et eksempel er:

”I møte med dine ansikter, Gud, blir vi minnet om lysten til det gode, det sanne og det skjønne. Forbarm deg over det som står det gode liv imot...”

Gaveretorikken har de siste år fått fornyet

aktualitet også i samfunnsvitenskapene. Gavefenomenet kan med fordel brukes på mange livsforhold, politisk, sosialt, kulturelt. Derfor er de talemåter vi har om sakramenter som gaver i våre teologiske rom, fått fornyet utfoldelsesmulighet. Det trenger også kirken for å fornye seg.

Var Grundtvigs tale om mennesket som bytter gaver med Gud, og som sol i siste vers av ”I all sin glans nu stråler solen” en for avansert gaveretorikk for salmebokkommisjonen i forrige revisjon?

*Vår Gud og Fader uten like
Da blomstrer rosen i ditt rike.
Som soler vi gå opp og ned
i din Enbarnes herlighet.
Ti du for hjertet vi ga deg,
ga oss med Ham ditt
Himmerig.*

Denne strofen viser den lille, vesentlige forskjellen mellom Luthers salmeretorikk og Grundtvigs. Grundtvig tok et skritt til når det gjaldt menneskets arveadel.

Dåpsbønn: en offentlig velkomst til verden

Høymessebønner bør konsekvent ha bevissthet om ulike nivå og posisjoner: det lokale, det globale, det indre og ytre, det hellige som noe i, mellom og utenfor. Her er forsøksvis en bønn for dåpsbarnet:

*Gud, de nyfødte er en gave til verden,
til bygda (byen/stedet)
til venner og familie.
Du som er all kjærlighets kilde,
hjelp oss å leve sammen i kjærlighet,
til ære og beskyttelse for de små
som er i våre hender.*

Det er med hensikt jeg skriver verden først. Den nyfødte som verdensborger er underbetont i våre liturgier. Vi har så lett for å tenke de nærmeste omgivelser først (hjem, lokalt sted, lokal kirke). Men de er opplagte og blir ikke mindre viktige ved å sirkles inn som i bønner overfor. Kanskje får det nære det perspektiv og den verdighet det fortjener, uten at de påfallende eller skjulte mangler det måtte ha (ulike følelser, ulike situasjoner med mer), blir for sterkt fokusert (som det blir når vi vektlegger alle de forskjellige følelser - eller mangel på det samme - som forslaget legger opp til).

I tillegg betoner en slik bønn dåp som offentlig velkomst til verden. Det kirken har, og som savnes i en privat navnefest, er ikke bare det religiøse aspekt; det er også markering av en offentlig arena, et mikrokosmos (kirkehuset/verden) med den lille som ny verdensborger.

Å føde Kristus og vokse med ham, igjen og igjen.

Vi lever i en verden som kommuniserer oftere og raskere enn før. At vi er en kristen kirke lokalt, nasjonalt, økumenisk og religionsdialogisk, må også prege våre bønner som bevissthet om det og de andre.

Markerer våre høymessebønner **forskjeller** før mulige **likheter**? Eller søker vi i våre bønner det som er felles, for å finne nye og gamle forskjeller ut fra det?

Ingen kan ta høyde for enhver teologisk nykomling. Men med grønn teologi, frigjøringssteologi, barneteologi, poetisk teologi, feministisk teologi og flere, er det skjebnesvangert for høymesseliturgien hvordan den forholder seg til det som beveger seg i tiden. Poenget er ikke hvorvidt en skal være teologisk korrekt, velge liberalt eller konservativt. Poenget er **hvilke innsikter** en lar komme til uttrykk i bønner, hvilken lære eller modell som ligger til grunn for og derfor blir stimulert når bønner bes i kirkene (*lex orandi, lex credendi*).

Mange mener at kristendommens fortsatte vekst og bidrag til verdens evige godhet, sannhet og skjønnhet står og faller med om den er i stand til å videreutvikle en spiritualitet som knytter an til det beste ved alt som er sant, skjønt og godt, uavhengig av livssyn og religion. Ikke for å være pragmatisk og utydelig, relativ og liberal, men for å være tro mot hva det vil si å være Kristus-lik, være kristen i dyp og genuin forstand (se f.eks. Ursula King, *The Search for Spirituality. Our Global Quest for a Spiritual Life*, New York 2008). Preger det bønnene i forslaget til ny liturgi?

Når Linda Woodhead (*Christianity. A Very Short Introduction*, New York 2004) framstiller **de forskjellige kristendommer** gjennom tidene etter en vifte med to ytterligheter; er det for å antyde de vesentlige forskjeller.

I den ene ytterlighet er det en enorm avstand mellom mennesket i verden og Gud. Gjennom bønn og faste, gjennom Kristus og andre medierende krefter, blir mennesket frelst og får møte Gud. Målet er denne forening gjennom kors og trengsel, lyst og lengsel, fellesskap og enkeltøvelser.

I den andre ytterlighet av kristendomsformer er mennesket, verden og Gud vanskelig å skille fra hverandre, også når det ikke er noen bevissthet om det hellige til stede. Målet og veien fram til et bevisst forhold til det hellige går da gjennom å stimulere tanke og følelse til radikal eller mild erkjennelse av alle tings vesen, til erkjennelse av egen og andres ondskap, til å vokse gjennom gjentatte fødsler til ny, forløsende innsikt og visdom, til fellesskap med Gud, andre og verden.

Hvilke av disse hovedformer (med alle sine varianter, grader og koloritter) speiles i kirkens bønner? I prosessen med å revidere høymesseliturgiens bønner er det vårt felles ansvar å være bevisste om hva slags kristendom som uttrykker seg i liturgien.

Menneskets gudsrelasjon er essensen i enhver **ekkesiologi**.

Hver generasjon må *føde Kristus og vokse med ham*, sa Grundtvig. Hver tid har sin Kristus-likhet som både ligner Kristus og ligner samtiden (*den inkarnerte*). Men denne likhet må ofte finnes, forløses, identifiseres. Det er derfor de bønner og den teologi vi alle pusler med, er så skjebnesvangert viktige.

Framlegg til ny dåpsliturgi

AV SENIORPREST SIGURD VENGEN

Felles visjon og sprikande framlegg

I underutvalet (UU₃) som kom med det første utkastet til ny dåpsliturgi, var det semje om ein visjon: "en dåpsliturgi som ivaretar *skapelse, frelse og etterfølgelse*, og som står i samspill med menneskers *livserfaringer*." Det er ingen dårleg visjon, men det er sjølvsagt avgjerande kva ein forstår med slike omgrep. No viste det seg at utkastet frå UU₃ hadde fleire dissensar enn noko anna utval. Det fortel vel mest at det er krevjande å forme ein ny dåpsliturgi, og at det i vår kyrkjetid er særleg vanskeleg. Arbeidet i NFG viser noko av det same. Saka vart lagt fram fleire gonger for KR og er slik forseinka i høve til framlegga elles. Kanskje kan dei altfor mange alternativa til enkeltledd i framlegget forståast på denne bakgrunn?

Slik framlegget til ny dåpsliturgi no ligg føre, er det upresist og uferdig, både språkleg og teologisk, med unødvendig mange alternativ. Vi treng éi hovudform. Skal det lukkast å få til det, treng vi meir tid og høve til avklaring. Då er det ikkje nok å kritisere og dekonstruere framlegget. Det er i tillegg tenleg og nødvendig å utvikle grunnjevne, positive og konstruktive framlegg til alternativ. Til sist blir det difor presentert nokre slike alternativ, utan å pretendere å levere noko som er fullstendig og ferdig. Av plassmangel må ei grunnjevning for dei einskilte ledda utgå her.

Kors presentasjon

En orientering om forslaget til ny dåpsliturgi nemner fylgjande innvendingar mot gjeldande ordning: 1. "mangel på takk, takk for det nye livet som er skapt" (s. 1); 2. "et svakt og utilstrekkelig *skapelsesperspektiv*," 3. "bønnen ved døpefonten" og 4. bruken av begrepet "Guds barn." KR slutta seg positivt til framleggets trinitariske struktur: "*skapelse, frelse og etterfølgelse* - i samspill med menneskers *livserfaringer*" (s. 3), men ønskte tydeleggjering av 1. "*dåpens sakramentale karakter*," 2. forholdet mellom "*dåp og tro*," 3. "*dåpens eskjatologiske side*," 4. "*opplæringen og forpliktelsesmomentet*" knytt til dåpen (s.4).

Det endelege framlegget har likevel svært få forandringar som imøtekjem desse ønskja. Det er t.d. vanskeleg å finne eksempel på at det "*usedvanlig korte og knappe*" språket har fått "*noe fylldigere formuleringer noen steder*" (s. 4).

Det er også verdtt å merke seg at KR finn det tilfredsstillande å berre konkludere diskusjonen om Guds barn-metaforen, utan argumentasjon: "*Ordningen er nå utformet uten å gjøre bruk av begrepet Guds barn, samtidig som gjensfødselen til nytt liv er fastholdt.*" (s. 8)

Eit avgjerande punkt

er leddet: *Forsakinga og trua. "Foran forsakelsen og trosbekjennelsen er det lagt inn en tekst. Den imøtekommer tidligere etterlysninger av uttrykk for dåpens nødvendighet og av det radikale skifte som skjer i dåpen."* (s. 5). Den korte teksten lyder no: *"Vi er menneske under synda og døden (bokmål: "syndens og dødens vilkår") men i dåpen blir vi sameinte med den oppstadne Kristus."* Dette er den einaste staden ein finn uttrykt noko om kva dåpen frelser frå, og er vel eit forsøk på å uttrykke *"den mørke bakgrunn"* (H.Fæhn) for dåpen. Utan at det er presentert slik, må ein vel forstå det som ei erstatning av det vanskelege leddet som no avsluttar tekstlesingane: *"Dei er fødte med menneskeslekta si synd og skuld, men i dåpen vert dei Guds born, fødte på nytt ved Den Heilage Ande."*

Det er viktig å vere klar over at UU3 hadde eit mindretal som ville heilt ta bort forsakinga, og heller ha ei frigjeringsbøn i tilknytning til kross-teikninga.

Leddene har hatt ulike utformingar i ulike fasar:

UU3: *"I dåpen befrir Gud oss fra syndens, dødens og det ondes makt, forener oss med Kristus og åpner Guds rike for oss."*

NFG AU: *"I dåpen frelser Gud oss fra synden, døden og det onde og forener oss med Kristus."*

eller *"La oss vende oss bort fra ondskaben som er i oss og omkring oss, og bekjenne troen som vi døpes til:"*

KR: *"Vi er mennesker under syndens og dødens vilkår, men i dåpen forenes vi med den oppstandne Kristus. La oss sammen bekjenne forsakelsen og troen, som vi døpes til:"*

Det er vanskeleg å sjå at det her er gjort vesentlege forandringar eller forbetringar. Plasseringa av dette leddet er påfallande og innhaldet mangelfullt. Det er ei forlegen naudløysing som ikkje bør bli ståande. I staden bør vi uttrykke kva dåpen er, i innleiingsordet, i samsvar med det som er mest vanleg i andre kyrkjjesamfunn.

Vår kontekst

er eit samfunn som er meir og meir kulturelt og religiøst pluralistisk. Samtidig er det grunn til å rekne med minkande kunnskap og forståing av kva dåpen og trua er i folkekyrkja. Dåpsliturgien må møte dagens utfordringar

slik at vår kyrkje si tru står fram som alternativ til andre mogelege livstydningar og innbyr til å ta imot og tru Guds nåde. Vi har vår eigen liturgiske språkstil. Den er annleis enn t.d. ELCA, Common Prayer, o.a. med ein meir 'høg' stil. Men norsk kyrkjespråk må også våge dei store orda om det store. - Vi må ikkje gje folk berre det vi trur dei vil ha. Dei er verdt så mykje meir!

3 Nokre hovudsynspunkt

- Den tredelte "trinitariske" hovudstrukturen er god og tenleg, men bør, om mogeleg, tydeleggjerast som det.
- Barnedåp er først og fremst dåp og må ikkje framstå som noko heilt anna enn dåp av vaksne, (jf. t.d. bortfallet av forsakinga i spørsmålet til foreldre og fadrar ved barnedåp). Her er fram for alt bruken og plasseringa av "barneevangeliet" (Mark 10) avgjerande. Dåp er alltid misjonsdåp.
- I mottakingsdelen må det gjerast klart kven som tek imot kven. Her er fleire handlande subjekt: Først og fremst Gud, men også kyrkjelyden, inkludert foreldre og fadrar, og dåpskandidaten. Dei ekklesiologiske uttrykka må gjennomgåande styrkast.
- I vår kontekst trengst eit skapingsteologisk uttrykk med takk for barnet, men denne bør vere meir spesifikk enn i framlegget. Dessutan må vi takke for at vi får komme til Kristus i dåpen!
- Menneske sin 'arveadel' og 'arvesynd' må uttrykkast slik at dåpen som Guds frelsande handling blir tydeleg.
- Metaforen "Guds barn" kan ikkje strykast frå vår dåpsliturgi. Det strir mot NTs språkbruk, klassisk kristen tru, vår kyrkjetradisjon og aktuell økumenisk tilråding.
- I dåpsliturgien fortettar heile den kristne trustolkinga seg. Ei folkekyrkjes karakter av å vere vedkjenningskyrkje vil nettopp vise seg i dåpsliturgien.

Endringsframlegg

Framlegga mine er innlegg i ein samtale. Skulle nokon ha interesse av å gje ei tilbakemelding eller komme med framlegg til forbetringar, tek eg gjerne imot det pr e-post: sigurd.vengen@gmail.com. Endringane som her blir presenterte, er tilpassa og følgjer fram-

leggets struktur, men med ei mindre justering. Mine endringsframlegg er understreka, også når berre rekkjefølgja på setningsledd er forandra i høve til framlegget frå KR.

I. DÅPEN OG LIVET - MOTTAKINGA

1. Kort musikalsk overgang frå Gloria

2. Inngangsord ved døypefonten

L: I namnet til Faderen og Sonen og Den Heilage Ande skal vi feire dåp her i Guds hus. Med takk og glede tek kyrkjelyden vår imot dette barnet/ desse borna, som Gud har skapt for at dei skal tilhøyre han: (fullt namn, inkl. etternamn)

Gud vil at vi skal leve i fellesskap med han. Difor har han sendt sin Son, Jesus Kristus, for å frelse oss frå synd og død og all vond makt. Gjennom dåpen føder han oss til nytt liv, innlemmar oss i si kyrkje og eit liv i samfunn med han.

Kort tale, evt. berre:

For så elska Gud verda at han gav Son sin, den einborne, så kvar den som trur på han, ikkje skal gå fortapt, men ha evig liv. Joh 3, 16

3. Takkebøn

L Lat oss takke og be:

Gud, du som er skapar av himmel og jord, og som har skapt oss alle i ditt bilete. Vi takkar deg for NN/ desse borna, og gleder oss for ditt ansikt over det under som livet er. Velsign (foreldra og) fadrane, og fyll dei med din kjærleik. Hjelp oss alle å gi din kjærleik vidare til dei borna (døyppte) som vi har fått ansvar for. Vi takkar deg for at du tek imot oss i den heilage dåpen (alt medan vi er born), og der gir oss forlating for syndene og føder oss til eit nytt liv som døden ikkje kan vinne over. Ein av foreldra eller ein frå dåpsfølgjet kan be bøna med små endringar.

4. Dåpssalme (evt. solo/korsong)

II. DÅPEN I KRISTUS - DÅPSHANDLINGA

5. Guds ord om dåpen (Mt 28; Mrk 10)

6. Forsakinga og trua

L I dåpen frigjer Gud oss frå alt vondt. Lat oss difor saman seie oss fri frå djevelen og alle vonde makter:

A Eg forsakar djevelen og alle hans gjerningar og alt hans vesen.

L Lat oss saman vedkjenne trua på den treeinige Gud som vi blir døyppte til:

A Den apostoliske vedkjenninga

(Alternativt: L: Forsakinga er vårt nei til djevelen og all ondskap. Truvekdjenninga er vårt ja Gud og alt han har gjort og gjer for oss. Lat oss difor saman vedkjenne forsakinga og trua som vi blir døyppte til. A: Eg forsakar djevelen og alle hans gjerningar og alt hans vesen. Den apostoliske vedkjenninga)

7. Bøn ved døypefonten

Herre Jesus Kristus. Vi takkar deg for dåpen, og at vatnet ved ditt ord er ei nådekjelde, der du sameinar oss med deg, og gjev oss del i den siger du vann då du døydde og stod opp. No kjem vi på ditt ord og bed deg, Herre, lat den nye fødsel komme ved din skapande Ande.

8. Spørsmål til foreldre og fadrar

L Kva heiter barnet? *Den som ber barnet, seier førenamnet på barnet.*

L Vil de at NN skal døypast til namnet til Faderen og Sonen og Den Heilage Ande og lære å leve i den kristne forsaking og tru?

Den som ber barnet, svarer: Ja.

(Alternativt (etter finsk mønster): L Vil de at NN skal døypast til namnet til Faderen og Sonen og Den Heilage Ande? *Den som ber barnet, svarar: Ja. L Vil de, saman med kyrkjelyden og heile kyrkja, ta ansvar for at NN får lære å leve i den kristne forsaking og tru? Den som ber barnet, svarar: Ja.)*

9. Krossteikning

L Gud vare din utgang og din inngang frå no og til evig tid. Eg signar deg med det heilage krossmerket, til vitnemål om at du skal tilhøyre den krossfeste og oppstadne Jesus Kristus og tru på han og vere hans disippel.

10. Dåpshandling

L *NN*, etter vår Herre Jesu Kristi ord og bod døyper eg deg til Faderens og Sonens og Den Heilage Andes namn.

11. Tilsegn

L Den allmektige Gud har no gitt deg sin Heilage Ande, gjort deg til sitt barn og teke deg inn i sin truande kyrkjelyd. Han styrkje deg med sin nåde til det evige liv. Fred vere med deg.

12. Presentasjon

L *NN* er i dag er teken inn i Kristi kyrkje. Lat oss ta imot *henne/han* i kjærleik og omsorg.

13. Dåpslys

L Jesus seier: "Eg er lyset i verda. Den som følgjer meg, skal ikkje vandre i mørkret, men ha livsens lys." *Joh 8,12* Kristus vil også vere lyset for *NN*.

**III. LIVET I DÅPEN -
ETTERFØLGJINGA****14. Foreldre- og fadder-oppgåva**

L Vil foreldra og fadrane reise seg.

Kjære foreldre og fadrar.

De er vitne om at *NN* er døypt / *desse borna* er døypte til den treeinige Guds namn.

Saman med kyrkjelyden vår og heile kyrkja har de eit heilagt ansvar: De skal be for *NN/borna* og be saman med *henne/han/dei*, hjelpe dei til å høyre Guds ord og vere med i den heilage nattverden. De skal vise omsorg for dei og hjelpe dei så langt de kan, til å leve og vekse i den kristne trua.

Lat oss gå saman med *NN/borna* på trusvegen gjennom livet.

15. Lovprising

L Lova vere Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i si store miskunn har født oss på nytt til ei levande von ved Jesu Kristi oppstode frå dei døde. *1.Pet 1,3*

16. Fader vår**17. Salme**

FRA BOKFRONTEN



Et teologisk bibliotek til hjemmekontoret

Religion in Geschichte und Gegenwart Handwörterbuch für Theologie und Religionswissenschaft 4. Auflage, Mohr-Siebeck, Tübingen

Etter å ha skiftet arbeidsplass fra et teologisk lærested med et ypperlig fagbibliotek til et kirkelig kontor der biblioteket begrenser seg til Årbok for Den norske kirke og ymist anna, ble behovet for et godt, teologisk leksikon merkbart. Stadig trenger man å sjekke oppdatert og kvalitetssikret informasjon som er tilstrekkelig omfattende til å bli klok av, men samtidig ikke mer omfattende enn at det er mulig å komme gjennom de enkelte artikler innenfor rammen av de mange gjøremål som fyller hverdagen.

For min del er svaret blitt det tyske leksikonet RGG (Religion in Geschichte und Gegenwart) som jeg har fått til anmeldelse. Alle som kjenner til denne sjangeren, vet at vi her har å gjøre med en klassiker innenfor den evangeliske teologi. Den nyeste og fjerde utgaven ble fullført for halvannet år siden og inneholdt åtte bind pluss et registerbind. Da denne utgaven kom på markedet første gang var den stor, innbundet og forholdsvis kostbar. Men nå foreligger RGG i en mindre og uinnbundet versjon, og dermed er prisen havnet på et langt rimeligere nivå.

De enkelte tematiske oppslagsord innledes gjerne med et historisk overblikk, eventuelt inkludert en bibelteologisk fremstilling. Deretter følger en aktuell drøftelse der også flere andre vitenskaper, som pedagogikk, sosiologi osv., kan trekkes inn i en systematisk-teologisk drøfting. Den tyske bakgrunnen kommer bl.a. til uttrykk gjennom et tydelig økumenisk perspektiv med vekt på relasjonen mellom katolsk og evangelisk kristendom, og på forholdet til jødedommen. Dette siste aspektet blir etter min vurdering i hvert fall ikke gitt for liten plass. Som eksempel kan jeg vise til artikkelen om homiletikk, der prekenens stilling innen jødedommen får tre ganger så stor spalteplass som etterkrigstidens utvikling innen nord-amerikansk homiletikk. For en som selv har arbeidet en del med dette faget innen rammen av en kirkelig utdanning, virker en slik prioritering noe påfallende.

I tillegg til oppslagsord som går på tema, finner vi oppslagsord som referer seg til personer og bevegelser av betydning for kirke- eller religionshistorien. Likedan kan vi slå opp

på land og der finne korte og poengterte beskrivelser av landets kirke- og teologihistorie. Artikkelen om Norge er skrevet av Ingunn Montgomery. Den går over to sider og gir et godt bilde av historien fra kristningen av og fram til ordinasjonen av den første kvinnelige prest i 1961. Her kunne man imidlertid ønsket at fremstillingen hadde blitt utvidet og aktualisert fram til vår egen tid. Det er påfallende at Montgomery ikke skriver noe om reformbevegelsen og de seneste tiårs arbeid med sikte på endrede relasjoner mellom stat og kirke.

Artiklene er skrevet av til sammen mer enn 1000 bidragsytere fra mer enn førti land. Her er kompetansen høy, kanskje i høyeste laget noen ganger for en jevn leser. Men slik må det nok være når leksikonet skal fungere både for menighetsprester og spesialister. Artiklene er slik satt opp at det er fullt mulig å lese diagonalt

og heller fokusere på hovedpoeng enn på detaljer. Samtidig har de spesielt interesserte muligheter for å gå enda lenger inn i tematikken ved hjelp av litteraturlister som er hengt på i etterkant av hver artikkel.

De fleste vil finne det meste av de oppsyninger de ønsker, i RGG, samt enda litt til. For den teolog som kan lese tysk, som ønsker å holde sitt fag noenlunde ved like og som ikke har kjapp og umiddelbar tilgang til et fagbibliotek, er det neppe noe annet hjelpemiddel som er mer passende i omfang og dybde enn RGG. De løsninger som tilbys på internett, er, i hvert fall så langt jeg kjenner til, langt fra av samme kvalitet verken når det gjelder dybde, eller når det gjelder bredde. Jeg tror dette er en investering man vil kunne ha jevn glede av i mange år fremover.

Halvor Nordhaug

SØNDAGSTEKSTEN

Geir Sørebo, Øystein I. Larsen og Thomas Berbom

8. søndag etter pinse

26. juli 2009

Mark 8,1-9

Dagen

8. søndag etter pinse er ein søndag der Guds omsorg for oss står i sentrum. Etter første rekke er preiketeksten ei av Markus sine beretningar om brødunderet. Brødunderet er også etter første rekke evangelietekst på 4. søndag i faste (Midtfaste), men då henta frå Johannes. Det er ein viss skilnad på desse søndagane og dei respektive evangelietekstane sin kontekst. Brødunderet i Johannes 6 er nær knytt til Jesus sin tale om seg sjølv som Livsens brød. Noko som er eit sentralt fastemotiv. Men brødunderet i Mark 8 er meir ein-sidig knytt til ein situasjon der folket er svoltne. Det er Guds omsorg for vårt materielle liv som har fokus, slik det også er i lesetekstane frå Sal 147,1-11 og 2 Kor 9,8-11.

Teksten

Mark 8,1-9 er den andre av Markus sine to brødunderberetningar. Ein vil i eksegetiske verk finne diskusjonar for og mot det synet at det historisk sett er eitt brødunder som i Mark 6,30-44 (Jesus mettar 5000) og i Mark 8,1-9 (Jesus metter 4000) vert fortalt i to ulike versjonar. Markus sjølv byggjer klårt på den føresetnad at det var to ulike hendingar (sjå Mark 8,19f) Denne litterær- og tradisjons-

kritiske diskusjonen har etter mitt syn mest akademisk interesse. Meir konstruktivt for forkynnaren må det vere å sjå kva som er siktemålet med beretninga i 8,1-9 og kva samanheng denne er sett inn i.

Mark 7,24ff fortel om fönikarkvinna som ville nøye seg med brødsmlular frå Jesus, men som får alt ho bed om, og det er på vegen attende frå heidningelandet rundt Tyrus at brødunderet skjer ved Genesaretsjøen. Kanskje er ikkje tala i beretninga heilt tilfeldige (4000 menneske = 4×1000 = fire verdshjørne og eit uendeleg tal med menneske?) og 7 brød og 7 korger (7 som uttrykk for det komplette og fullstendige)?

Det er Jesus som i denne forteljinga tek initiativet til å avhjelpe menneske si naud. I 6,34 les vi at Jesus tykte hjarteleg synd i folket som var utan mat, og han gav seg til å lære dei. I kap 8 tykkjer Jesus synd i folket fordi dei er svoltne etter tre dagar utan mat. Merknaden om at mange hadde kome lange vegar, understrekar det verdsvide perspektivet. Læresveinane sitt spørsmål i v4, står i samanheng med dei harde og ugjennomtrengelege sinn i 6,52 og 8,17, og viser kor fornuftsstridig Jesu handling var.

Jesus tek brøda, bed takkebøna, bryt dei og gjev til læresveinane (v.6). Formuleringane er nokså parallelle til innstiftinga av nattverden, men det bør ikkje føre til at ein gjer denne teksten til ein nattverdstekst. Mark 8,1-9 er inn-



retta mot den materielle naud. Brød og fisk har i utgangspunktet her ingen symbolfunksjon. Det er snakk om den enkle, grunnleggjande, daglege mat for folk rundt Galileasjøen (jfr. Joh 21,9).

Læresveinane vert gjevne ein diakonal funksjon, og når dei vert utsende for å dele ut Jesus sine gåver, får alle meir enn nok. Ein detalj er at det greske ordet for korg, spyris, er ei retteleg stor korg, brukt for eksempel i Apg. 9,25, om den korga som Saulus vert firt ned i. 7 slike korgar med mat, vert altså ei betydeleg mengd. Og desse restane vert tekne godt vare på.

Preika

Martin Luther seier i byrjinga av ei preike til denne teksten: "Det ser ut til at dette mirakel er forordnet til å predikes nettopp på denne tid av året, fordi man da samler inn markens grøde. Enhver kan således bli minnet om at det er Guds velsignelse, og at Han også den dag i dag gjør samme mirakel med oss som Han den gangen gjorde i ørkenen. Med ganske lite forråd kan Han bispise og ernære mange... Og om det skulle komme misvekst på kornet, så skulle vi likevel holde fast ved den trøst at det ikke kommer an på mengden, men på Herrens velsignelse ... Dersom vi trolig blir ved Guds ord, skal vi ikke lide mangel. Kristus sørger for oss, så det må komme mat på bordet. Det kommer ikke an på vårt forråd, men på Guds velsignelse".

Thorvald Klaveness utvidar perspektivet (Evangeliet forkynt for nutiden, s.318ff). Teksten er ikkje berre relevant for svoltne, men for alle som har næringsssorger. Manglande oppvarming i huset, bønder med feilslegen avling, forretningsmenn utan fortene, bedriftseigarar under dårlege konjunkturar, ungdom utan arbeid og med lån. "Aa, sorgen for næring, hvor den ligger tungt over verden!"og så "dette glade budskab: naar du arbeider og bruker omtanke og sparsomhed, da har du lov til at kaste alle dine bekymringer paa Gud og vente dit underhold af hans haand".

Vi skal merke oss at Luther og Klaveness forkynt ingen herlegdomsteologi. Den som legg sine bekymringar over på Gud, skal få det han treng for å leve eit sunt liv og oppretthalde ei livskraftig verksemd i samfunnet. Verken meir eller mindre. Liksom dei i øydemarka fekk

tilstrekkeleg av den daglege kost. Gud set ikkje fram ti rettar og mange sortar vin, seier Luther. Men på den andre sida åndeleggjer dei ikkje teksten på ein slik måte at dei gjer Guds omsut for det materielle til inkjes. Eg meiner dei her finn det balansepunktet som er i samsvar med ei normal utlegging av bibelteksten. Spesielt utfordrande vert denne teksten når vi også reknar med det kollektive perspektiv. Det er ingen individualistisk tekst, men ein tekst der Jesus står framfor folket, ja, meir enn det. Markus har eit utblikk mot det vide verda, antyda gjennom symboltala 4 x 1000, og Jesu utanlandsferd. Her er det snakk om brød for verda. Slik får dagens forkynnar eit blikk ikkje berre mot næringsssorgene til det enkelte menneske, men mot verda sin matvaresituasjon, fattigdomsproblematikken, finanskrisa og miljøutfordringane. Det er ein tekst som gjev høve til å snakke om relasjonen mellom diakoni og forkynning av Ordet, og relasjonen mellom bistand og misjon. "Ennå har ingen sett eller hørt at en kristen er død av hunger", seier Luther i si preike. Med den kjennskap vi i dag sit med til livsvilkåra i ulike land, kan Luther her verke både naiv og snever. Og forretningsforetak som var basert på den ide at investorar og styre alle skulle vere aktive kristne, viste seg slett ikkje å vere vaksinerte mot konkursar. Men vi kunne omskrive Luther og seie: Enno har ingen påvist at menneske trengte døy av hungersnaud dersom vi delte verda sine ressursar rettferdig og levde etter Jesu ord. Og vidare: Kva seier vi til den afrikanske flykningen som utttalar: Eg veit ikkje kva eg skal ete i dag, men Gud syter nok for meg og gjev meg mat.

Eller korleis vurderer vi fedrelandssalmen sin påvising av at då Guds ord vart sendt til Noregs fjell, så kom ljøs over landet, og då grodde det så grønt i liene?

Står vi ikkje her framfor det same dilemma som når vi på den eine sida forkynt og trur at Jesus er den gode hyrdingen som syter for sine, men likevel hender det at truande så vel som vantruande vert råka av dei mest meiningslause ulukker. Eller det dilemma at vi trur at Gud lækjer ved bøn, men at truande så vel som vantruande likevel døyr i ung alder av ulækjande sjukdom. Livet har tilsynelatande mange sterke vitnemål om trua sine nederlag.

Det er derfor absolutt relevant denne søndagen å gje bibelteksten tilslutnad gjennom vitnemål om korleis Jesus verkar konkret i denne verda, i både heim, næringsliv og internasjonale relasjonar. Ikkje minst når menneske går med hans gåver i diakonal teneste.

Illustrasjon til preika

Enka fortalde meg i sørgesamtalen at livet på det vesle gardsbruket ofte hadde hatt sine utfordringar, men Gud hadde alltid gjeve dei den hjelp dei trengde. Då dei tre borna enno var ungdommar på skule, og besteforeldra på garden for skrøpelege til å delta i gardsarbeidet, fekk ektemannen hjartefinfarkt og vart arbeidsufør i mange månader. Kona på garden visste at ho ikkje kunne greie både heim og fjøs åleine. Ho visste ikkje anna råd enn å seie: "Eg veit ikkje kva du Gud har tenkt med dette, men no må du ordne opp."

Nokre dagar etter ringde det på døra. Det stod ein tenåringsgut utafor. Han fortalde at han hadde tre månader der han ikkje hadde noko spesielt å gjere. "Eg hadde tenkt at eg kanskje kunne få arbeide i fjøsen hos deg," sa han. Og enkja som fortalde, var sikker i si sak: Gud sytte for oss i den situasjonen som så mange gonger elles.

*Sørg for meg, min Fader, du!
Eg vil ikkje sørgja
og i veik og vesal tru
om mi framtid spørja.
Sørg du for meg all mi tid,
sørg for meg og mine!
Gud, allmechtig, god og blid,
sørg for alle dine! (NoS 304,1)*

Døme på disposisjon for preika

Brød for verda

- Jesu omsorg gjeld alle menneske
- Alle får nok når vi deler og samarbeider etter Jesu ord
- Under Guds velsigning har verda og mennesket meir enn nok ressursar

GEIR SØREBØ
Prost, Ytre Sogn



Olavsdagen (Olsok)

29. juli 2009

Prekentekest: Luk 22,24-27

Lesetekster: Salm 33,12-22; Ef 2,11-14

Betraktning

"Til sjuende og sist handler dette om det gudsbilde som den kristne kirke skal reise opp for menneskeheten. Den Gud vi lærer å kjenne i evangeliet, er de svakes Gud, han er Gud for de elendige og undertrykte. De har rett til å skrike ut fra dypet av sin elendighet til rettferdighetens Gud. Og den kristne kirke skal alltid stå på dette skrikets side. I bønn og bot, kjærlighet og solidaritet.

- På samme måte som Olav Tryggvason hadde kalken i den ene hånden og sverdet i den andre, var det også noe tvetydig i hele den lutherske reformasjonen. Fyrster og konger kom raskt i Luthers følge, og noen ganger gikk de foran og banet vei for det religiøse innholdet. Selv med denne dyrekjøpte innsikt i menneskets verdi og bestemmelse ble også den lutherske kirken noen steder et lydig redskap for makten og så med åpne øyne på at menneskets verd ble krenket. Det kan skje igjen.

- Noe av det viktige Hans Nielsen Hauge vil si oss, er kanskje dette at troen i kulturen alltid må være en motkultur. Det må finnes en vilje til å definere de negative kreftene og bevisst formulere det man vil sette opp mot dem.

- Jeg stiller meg på tidens strand og kjenner at kristentroen i Norge både er tusen år gammel og tusen år ung. Tusenårsdagen er ikke den dagen det ene tusenåret glir bort og det neste kommer. Tusenårsdagen er den mettede dag som rommer alle disse tusen år, idet de fortetter seg og gir sin kraft til fremtiden og former det årtusen som ligger foran. - For meg er tusenårsdagen gudstjenestens dag. Men den er også Jesu Kristi dag."

(Eivind Skeie: Tusenårsdagen)

"Og likevel, før kyrkja gjev etter for alt nervepresset frå denne epokeskifte-apokalyptikken og kastar seg inn i enno eit nytt tusenårsrikeprosjekt, bør kanskje alternativet vurderast nøye denne gongen. Ho kan nemlig velja å lata evangeliet møta kulturen utan følgje av kristianiseringsambisjonar. Faktisk kan dette alternativet synest mest foreinleg med den subjektivistiske livssynramma den samtidige

kultursituasjonen er prega av. Postmoderniteten kan såleis, trass i det dårlege ryktet den har, likevel representera den radikalt nye sjansen for evangeliet - i alle høve dersom ein synest det er viktigare å fiska menneske enn å erobre kulturar.”

(Per M. Aadnanes: Tusenårsskiftet - eit kulturskifte”)

”Selvsagt er kristendommens kultursyn ikke et enten/eller - enten konflikt eller forsoning, motsetning eller syntese - begge betraktninger har sin berettigelse. - Den kristne kulturskeptiske holdningen glømmes ofte det elementære forhold til religionen allerede er en form for kulturell praksis. Her gjelder det å motvirke vår naturlige trang til å tenke oss det religiøse som en egen verden atskilt fra den sekulært-menneskelige.”

(Otto Krogseth: Kristendom og kultur mot år 2000)

”I vår kultur er sekulariseringen et ufrakommelig faktum. Også kristne som lever i den norske virkeligheten er ofte *sekulariserte kristne* i den forstand at troen deres sjelden er knyttet til alle livsområder de befinner seg i, men bare er relatert til utvalgte sektorer av livet.”

(Jan-Olav Henriksen: Evangeliet mellom det private og det offentlige.)

(Alle sitater ovenfor er hentet fra boka: Evangeliet i vår kultur, Redigert av Ole Chr. Kvarme/Olav Fykse Tveit. Verbum 1995)

Teksten

På vei fra nattverden til Getsemane taler Jesus til dem om lederskap og etterfølgelse.

Ordene om et annerledes lederskap, som ikke bygger på status, prestisje og makt, men på tjenerskap, er altså hos Lukas plassert i avskjedsordene til disiplene. De følger etter beretningen og innstiftelsen av nattverden. Hos Luk (9,46f) er dette utløst av spørsmålet fra Sebedeus-sønnens mor om få sitte nærmest Jesus i det hinsidige. Men spørsmålsstillingen er her i kap 22 utløst av samme tankegang: Hvem som skal regnes som den største, v 24.

På det første stedet er svarer Jesus med barnet: Se på barnet, 9,46. Denne gangen svarer han med seg selv: Se på meg. Jfr tilsvarende sted hos Johannes i beretningen om

fotvaskingen, Joh 13,2ff.

I sammenheng med nattverberetningen blir dette stridstema (*filoneikia* - bare her i NT, et ord som har med strid for å få rett å gjøre, rett-haveri) en parallell til spørsmålet under nattverden: Hvem er det som skal forråde ham, v 25? Det disiplene ikke ser, er at på dette punkt dreier det seg ikke om den ene forrederen. Her blir de alle blant dem som bryter med det han har villet lære dem: Rangordningen i gudsriket er annerledes enn ellers i verden; den bygger ikke på hvem som er høyest i rang, men om hvem som kan følge tettest på mesteren i det å tjene hverandre.

Avskjedstalen er etter samtidige mønstre også en overdragelsesseremoni: Hvem skal føre lederskapet videre? (v 29: Og nå overdrar jeg riket til dere..)

Poenget med Jesu avvisning av deres diskusjonstema er ikke at det ikke skal være et lederskap. Dette er ikke meningen med v 26a: Slik er det ikke blant dere. Det skal være et fortsatt lederskap, men det skal være av et annet slag enn blant verdens herskere: Konger og makthavere (*eksousiazontes*) utøver maktherredømme over mennesker, selv om det kan være kamuflert ved velgjørenhet (De lar seg kalle velgjørere), men velgjørenheten blir et ledd i å utøve maktherredømme. Gang på gang er dette tema oppe: Luk 14,7ff; 18,14; 1,51-53. Her avvises prestisjejag og menneskelig beundring kontant, Luk 20,46f. Det er ikke de sterkeste, eller de som går for å være det, som er sterkest. Jesus ligner seg med den tjeneren som betjener gjestene ved bordet, v 27. Derfor er han den største. Slik skal det også være i det fellesskap som følger etter Mesteren. Det fører til den type formaninger vi finner i brevene til de kristne menigheter: 1 Pet 5,2ff: Gjør det ikke for vinnings skyld; gjør dere ikke til herrer over dem, men vær et forbilde - .

Preken

Det kjennes nesten som ironi når kirken vår har plassert denne teksten om underdanig lederskap ved tjenerskap på Olavsdagen. Likevel ligger det en fruktbar spenning nettopp i å ha denne teksten på denne dagen.

Uten tvil var Olav Haraldsson en leder og en vikingekonge av sin tid. At han til slutt tapte livet i denne kampen og derved ga opphav til å

kunne se ham som martyr for kristendommens sak, endrer ikke bildet av krigerkongen som slåss på tidens premisser for saken - for ikke å si sakene: Det dreide seg ikke bare om Kvittekrist's sak; det gjaldt jo også i høyeste grad et politisk prosjekt. Hans plass både i Norgeshistorien og i kirkehistorien har da også vært svært forskjellig bedømt. Dagen kan friste både til historieforskjønnelse og til elendighetsbeskrivelse. Det frister til en forskjønnende tilbakeskuen: "Alt var bedre under krigen," eller med Brorson: "Kom, gi oss samme lys og kraft som fedrene har havt." Eller en tilsvarende elendighetsbeskrivelse og oppregning av alle de "tapte saker" på vår hjemlige arena: Den kristne og moralske innflytelse er på full fart ut av vårt fellesskap som folk. Prekenen bør vel unngå ensidighet begge veier. At Olav var eksponent for et avgjørende tidskifte i vår nasjons historie, er ubestridt. Selv et så sekulært preget historieverk som Karsten Alnæs' "Historien om Norge" kan oppsummere det slik: "Selv om mange av de gamle hedenske holdningene og forestillingene levde videre i nye klær, introduserte kristendommen først og fremst et helt nytt syn på mennesket og maktene. Det skulle revolusjonere hverdagslivet i Norden. Tankene om helvete og paradiset, om synd og soning, om enkeltmenneskets verdi og det ydmyke, saktmodige sinn, betydde et radikalt brudd med de gamle verdiene og normene. Det forandret ikke verden over natten. Men sakte sivet de nye tankene inn i menneskenes sinn og skapte nye holdninger: Til kvinner og seksualitet, til treller og fattige, til ansvar for egen livsførsel og til hver enkelts ansvar for sin neste." Bind I, s 211.

"Bildet av ytre makt bak kravet om religionsskifte i Norge er ikke entydig. Folk ble 'tent til troen, ikke bare banket til bud,' sa Eivind Berggrav." Etter Ragnar Andersen: Olav Trygvason og kristningen.

Men det gikk en vei fra lovene våre til livene våre, som ikke skal undervurderes, og det er fortsatt et aktuelt element i debatten om lovgivningens plass i dagens samfunn. De langsiktige virkninger av den gamle kristenretten kan neppe overvurderes: "Det er grunnlaget for lovene våre at vi skal bøye oss mot aust og gje oss under Kristi rette kyrkje og

prestane hans. Kvalt barn som vert fødd i denne heimen, skal fostrast opp, døypast og berast til kyrkje." Den eldre Borgartingskristenretten.

Våpenskjoldet for vår norske kirke vekker fortsatt misforståelser og debatt. Mange finner det pinlig at kirken vår skal oppsummeres med våpen og maktsymbol: To økser. Og det krever en særskilt forklaring at det dreier seg om martyrsymboler. Det er interessant at den samme debatten ikke rammer det andre symbolet i kirkemerket: Korset som også opprinnelig var et straffereidskap i makthavernes hender. Men antagelig var det også i urkirken en slik reservert holdning til korset som symbol. Det var lett å misforstå. Den første kjente korsfremstilling i vår kristne historie var vel også motstandernes bruk av korset i Spottekrusifikset.

Olsokfeiringen i moderne tid har fokusert mye på forholdet mellom kirke og kultur. På hvilken måte har den kristne arven formet vår kultur, og hvordan ser saken ut i vår sammensatte verden? Kanskje kan en finne noen spor i de sitatene som er gjengitt under betraktningene foran. Uten tvil skaper troen kultur, men kan kulturen også skape tro?

Prekensisser

Jeg henter dem fra min tekstgjennomgåelse i dette bladet i 1990 (LK 11/90):

Olsok - en kirkedag

- *Fedrekirke* (fattig er den som ikke har historie. En dag til besinnelse på vår fortid på godt og ondt.)

- *Folkekirke* (En dag til besinnelse på kirkens bredde)

- *Frelseskirke* (En dag til besinnelse på kirkens dybde og sentrum: Intet annet navn)

- *Ferdakirke* (En dag til besinnelse på vårt oppbrudd. Pilegrimskirken, der vi går fremtiden i møte.)

Kan kombineres med NoS 743,1-4, ett vers til hvert punkt

- *Ikke ved makt? (Mannemakt - Trosomt. Tjenestemakt):*

1. *Skjedde det ikke nettopp ved (menneske)makt*
2. *Den gang som nå var det avgjørende, Guds-makten, som vinner innenfra*
3. *Fortsatt er tjenestens makt det sterkeste smitte-stoff vi kjenner.*

Gudstjenesten

I Eivind Skeies salmer og sanger: 316 er det et bidrag som kan fange opp et viktig element i dagens tema: Nr 139: Den Hellige Ånd som drar over jord.

V 3 og 4: Guds enbårne Sønn, som døde i skam/ å kunne vi leve og elske som ham!/ Ja, måtte vi ane og se og forstå/Hva Jesus, den oppstandne, sier oss nå:

”Min kirke, gi opp din ære og makt,/ for nå vil jeg kle deg i fattigdoms drakt./ Ja, kom slik du er, for jeg elsket deg først./ Hos meg er det slik at den minste er størst.”

ØYSTEIN I. LARSEN
Biskop em.



9. søndag etter pinse

2. august 2009
Matteus 7, 15 - 20.

”Enhver profet som lærer sannheten, men selv ikke lever etter det han lærer, er en falsk profet...”

Slik kan vi lese i den eldste kjente håndbok i kristendom, Didache (11, 7-12). Boken begynner med en undervisning om kristen moral i form av en lære om de to veier: Livets og dødens vei. Med disse ordene i bakhodet er det med skjelvende ben og lav røst jeg går på prekestolen denne søndagen. For ordene om liv og

lære kan være beklemmende for enhver forkynner. Og det får meg til å reflektere over eget liv i særdeleshet. Hva kan jeg si om dette - uten å treffe meg selv i døra?

9. søndag etter pinse handler om de falske profeter, og Jesus er myndig i sin lære. I dag synger jeg gjerne blant annet *Navnet Jesus blekner aldri, O Jesus du som fyller alt i alle og Gud la ditt ord i nåde lykkes.*

Jesu ord i Matteus, vår prekentekest, er tydelige og enkle i form og innhold. De advarer mot falske profeter. Og det er vel ikke det letteste å tale om på en sommerlys søndag.

Vi befinner oss i den siste delen av Bergprekenen og denne delen skiller seg fra de foregående avsnitt. Her sies det intet om den nye rettferdigheten og avsnittene her kan sees som sluttformaninger til å handle etter Jesu ord og vilje. Avsnittet har klare paralleller i Lukas (6, 43-49 og 13, 23-27), men henvisningen til de falske profeter (v. 15) er særstoff hos Matteus.

Sprer frykt

I vår tekst trekker Jesus frem motsetningen mellom ulv og sau. De falske profeter likner på sauer i utseende og oppførsel. Men i sitt vesen og i sin virkning er de det stikk motsatte - sauene sine fiende. De sprer flokken og sprer frykt. Men for mange kan de være vanskelige å kjenne igjen, for de er forkledd, nettopp som sauer.

Jødene var godt kjent med falske profeter. Jeremia for eksempel, hadde en strid med profetene som sa: *”Fred, fred - og så er det ingen fred!”* (Jer 6.14 ff). Ulver var nettopp det begrepet som ble brukt på falske herskere og falske profeter. I de onde og vanskelige dagene hadde Esekiel en gang sagt: *”Stormennene i landet lignet ulver som river sitt bytte i stykker. De lot blodet flyte og tok menneskeliv for å skaffe seg urettmessig vinning.”* (Esek. 22,27). Og også Sefanja tegner et dystert bilde av dette i Israel. (Sef. 3.3-4). Da Paulus tok farvel med menigheten i Efesos sa han *”Glupske ulver vil trenge inn hos dere, og de skåner ikke hjorden”*. (Apg. 20,29).

Profetiene hørte hjemme i GT, altså i fortiden. På Jesu samtid fantes det ikke profeter, og en hver som sto frem som profet ville bli sett på med stor skepsis. Derimot var jo kjenne-tegnet på den første kirken nettopp dette at

profetiene var blitt levende igjen gjennom Åndens komme. Derfor kan vi lese at det i urkirken fantes en hel rekke profeter (Apg. 13. Kor 12 og 14). Trolig sikter Jesu advarsel mot falske profeter, mot profetier i kirken (Apg 13,6).

I sin tale om de siste tider advarer også Jesus mot falske profeter. De skal gjøre store tegn og under "for om mulig føre vill selv de utvalgte". (24,24 og Åp 1,20).

Gode frukter

Går vi videre til vers 16-20 møter vi et annet bilde i Jesu forkynnelse. Et ordtak på Jesu tid lød: "Som roten, så fruktene". Epiket skulle senere komme til å si: "Hvordan kan en vinranke vokse ikke som en vinranke, men som et oliventre, eller hvordan kan et oliventre vokse ikke som et oliventre, men som en vinranke?" (Epikets samtaler 2,20). "Høster en kanskje druer av tornebusker?" spør Jesus. Bildet Jesus trekker frem peker på Guds totale ønske om at hele mennesket skal tilhøre ham. Hele Bergprekenen er gjennomsyret av denne tanken: at vi hører til Gud. Rot, stamme, grener og frukt hører sammen. Liv og lære.

Mele sin egen kake

Den grunnleggende feilen hos de falske profeter blir således at de kun har en egeninteresse. De er kun opptatt av å mele sin egen kake. Den sanne hyrde har mer omsorg for saueflokken enn for sitt eget liv, ulven har ikke omsorg for noe annet enn å tilfredsstille sin egen glupskhet og sin egen grådighet, som oftest på andres bekostning! Det handler ikke om hva en kan gi til andre, men hva en kan skaffe seg selv.

GT teksten fra Mika, denne søndagen peker også på dette. Mika går i rette med profeter som fører Guds folk vill. Og i brevet til Galaterne gir Paulus menigheten inn så ørene flagrer. "Uforstandig Galatere" skriver han i en meget roff tone. Men situasjonen der var jo nettopp dette at mennesker hadde tatt imot budskapet om frelse ved troen på Jesus alene, men midt i dette hadde det sneket seg inn mennesker med et annet budskap. "Troen alene holder ikke", sa de. Galatermenigheten var i ferd med å forlate den sanne kristendom. På denne måten ble evangeliet endret, og Paulus er fortvilet.

"Ulv, ulv!"

Sann kristendom har en kjerne som handler om at troen på Jesus gir evig liv. "Det er ikke frelse i noen annen, for i hele verden er det blant mennesker ikke gitt noe annet navn som vi kan bli frelst ved" (Apg 4,12).

Matteus kaller denne kjernen for himmelriket. I Jesus er himmelriket kommet til oss. Leser vi Matteusevangeliet kap 13 finner vi lignelsen om skatten og perlen. Kamp mot de falske profeter er et vern om denne skatten. For sann kristendom er både ekte og kostbar. Vi vil ikke at våre trossannheter skal bli utvannet eller forfalsket.

Men hva med vår tid? Er en kamp mot ulv i fåreklær uaktuell? Er vi forskånet for slikt i Norge i dag, eller er det grunn til å rope "Ulv, ulv"?

All erfaring tilsier at alt kan gå ordentlig galt også i våre menigheter i dag. Det er ikke lenge siden mediene rant over av reportasjer fra Knutby i Sverige. Gjennom tidene har forkynnere av forskjellige slag tråkket på andre med sine ord. Det finnes dem som har forkynt et evangelium som har forhindret mennesker i å se Jesu grenseløse kjærlighet til oss alle. Det finnes allerede nok av dem som har brukt sin bibelkjennskap til å vri og vrenge på budskapet, helt til det forsvarer undertrykkelse og overgrep. Det finnes allerede nok av dem som med sine ord har gitt andre et gudsbilde som er vanskelig å leve med, og som fører mennesker lengre bort fra Gud. Jesus ble alltid sint når noen prøvde å ta Gud fra andre.

Jesus sier at vi skal kjenne de falske profeter på fruktene. I Galaterbrevet kan vi lese: "Men åndens frukt er kjærlighet, glede, fred, overbærenhet, vennlighet, godhet, trofasthet, tålmodhet og selvbeherskelse" (Gal 5). Hvis fruktene av vår forkynnelse er i overenstemmelse med disse verdier er det kanskje et godt tegn. Hvis det motsatte finner sted er det urovekkende.

Derfor står Paulus oppfordring stadig ved lag: "Prøv alt, men hold fast ved det gode" (1. Tess 5,19 ff)

THOMAS BERBOM
Sokneprest i Jar menighet



TEKSTKOMMENTAR TIL PRØVEMENIGHETENE

Harald Kaasa Hammer

FORSLAGET TIL NY TEKSTBOK: KRISTI FORKLARELSESDAG, OLAVSDAGEN OG 9. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

Da Nemnd for gudstjenesteliv behandlet forslaget til ny tekstbok, flyttet de Kristi forklarelsesdag fra åpenbaringstiden til 8. søndag i treenighetstiden, altså til overgangen juli/august. Slik er dagen også plassert i Sverige og Finland. Dagen har vært knyttet til 6. august, men reformatorene brøt med denne tradisjonen. Den tekstboken som er mest utbredt i den engelsktalende verden, Revised Common Lectionary, leser forklarelesteksten på søndag før faste, altså omtrent der vi har den i dag. Det gjør også Danmark.

Før 1977 leste vi forklarelesteksten på 6. søndag etter Kristi åpenbaringsdag når påsken kom ekstra sent, eller på 27. søndag etter trefoldighets fest når påsken kom ekstra tidlig. I praksis falt disse dagene ofte bort. I 1977 ble Kristi forklarelsesdag innført som fast avslutning på åpenbaringstiden. Med denne plasseringen kom de seks Kristus-festene i kronologisk rekkefølge: fødsel, åpenbaring, forklarelse, oppstandelse, himmelfart og gjenkomst (siste søndag i kirkeåret). Høringsmenighetene bør melde inn synspunkter på hvor dagen kommer best til sin rett.

Kristi forklarelsesdag, andre rekke

26. juli 2009

2 Mos 3,1-15 Gud kaller Moses

Åp 1,9-18 Mennteskesønnen åpenbarer seg

Joh 17,1-8 La din Sønn bli herliggjort

Poetisk tekst: Salme 99, 4a / 5 Omkved: v 9a
Fortelling: Matt 17,1-8 Disiplene får se Jesu herlighet

Inngang i tekstene

To av evangelietekstene denne dagen skildrer forklarelsen på fjellet. De andre tekstene er også åpenbarings- og forklarelestekster. Det er noe elektrisk over alle tekstene denne dagen. Det er ikke bare spektakulære tekster; de sender sine forvandlende stråler inn i våre menigheter i dag og i våre hjerter. Se epistelteksten i tredje rekke!

GT-teksten om Moses i første rekke gir bakgrunn for de nytestamentlige forventningene om profeten som skulle komme (Joh 1,21). Både Elia (Mal 4,5), og en profet som Moses inngikk i forventningene, og det er disse to som samtaler med Jesus på fjellet. I epistelteksten understreker Peter at apostlene var øyenvitner til forklarelsen på fjellet.

I tredje rekke leser vi Lukas-versjonen av forklarelsen på berget. Den er knyttet sammen med herligheten som strålte av Moses' ansikt, som er tema både i GT- og epistelteksten. Legg

merke til de ulike forklaringene på hvorfor Moses la et slør over ansiktet.

I år leser vi andre rekke. Evangelieteksten er begynnelsen på Jesu "øversteprestlige" bønn i Joh 17. Tematisk passer teksten godt på denne dagen. Men det bør vurderes om ikke episteltekstene i første og annen rekke bør byttes, slik at minst en av tekstene knytter til forklarelsen på fjellet. GT- og epistelteksten skildrer Moses' og apostelen Johannes' opplevelser av Guds nærhet.

Dagen har slektskap med søndagene i åpenbaringstiden. Beslektede tema kan fordeles på disse dagene.

Likt og ulikt

GT- og evangelieteksten er som i nåværende tekstbok, mens epistelteksten er byttet med første rekke. Se tekstgjennomgåelse i LK 22/2007.

Olavsdagen / Olsok, andre rekke

29. juli 2009

Jer 1,17-19 Jeg gjør deg til en fast borg

Åp 12,10-12a Anklageren er styrtet

Joh 21,17-19 Jesus varsler Peters død

Poetisk tekst: Salme 33, 13 / 14-15 / 16

Omkved: v 12a

Fortelling: 1 Mos 12,1-5 Gud kaller Abram

Inngang i tekstene

Tekstene denne dagen er valgt med tanke på Olavsdagens tradisjon i vårt land, men tekstene er alltid viktigere enn rammen de står i. Tekstene er ikke legitimering av dagen, men et speil for olavstradisjonene etter som de utvikler seg gjennom ulike kulturelle epoker.

I første rekke stiller GT-teksten Israelsfolket på valg mellom velsignelsens og forbannelsens vei. Epistelteksten åpner for at vi kan måtte gå i døden for den herlighet vi har fått del i, og Jesus lover i evangelieteksten at den som mister sitt liv for hans skyld, skal berge det.

I tredje rekke taler David sine siste ord, om å styre folket med rettferd og gudsfrykt. Epistelteksten streker opp en tydelig grense mellom før og nå, og sier at vi i Kristus er skapt til gode gjerninger. Evangelieteksten setter opp det omvendte hierarki som ideal for disiplene: lederen skal være en tjener.

I år leser vi andre rekke. I GT-teksten kalles Jeremia til å tale det Gud befaler, og til å stå imot folket og alle ledere i landet. Fra Åpenbaringen leser vi om søsken som ikke hadde livet så kjært at de ikke ville gå i døden. Evangelieteksten er siste del av Jesu siste samtale med Peter, der Jesus gir ham oppdraget å fø sauene hans, og kaller ham til å følge ham inn i døden. Legg merke til beltet som symbol i både GT- og evangelieteksten.

Olavsdagen har slektskap med 1. mai og 17. mai, og også med søndag for Forfulgte og undertrykte. Beslektede tema kan fordeles på disse dagene.

Likt og ulikt

Tekstene er hentet fra 2. juledag, 2. søndag i faste og 2. søndag etter påske. Se tekstgjennomgåelse i LK 6/2006.

På vei mot prekenen

Utfordringen på Olavsdagen er å lese tekstene inn mellom på den ene siden olavsarven, med et kongedømme av Guds nåde og med kristne tjenerideal - ikke ulikt idealene i Guds gamle pakt med Israels konger, og på den annen side den nye pakts kristne kultur og motkultur i et moderne demokrati.

Kan et folk som sådan være disipler, slik misjonsbefalingen synes å legge opp til? Den sterke polariseringen mellom før og etter møtet med Kristus i tredje rekkes epistel, ligger som en uro i forhold til å tale enkelt om Norge som et kristent folk.

9. søndag i treenighetstiden, andre rekke

2. august 2009

1 Mos 2,18-24 *De to skal være ett*Kol 3,12-14 *Medfølelse og kjærlighet*Mark 10,2-16 *Ekteskap, skilsmisse og barna*

Poetisk tekst: Salme 131, 1 / 2 Omkved: v 3

Fortelling: 1 Mos 3,1-24 Syndefallet og oppgjøret

Inngang i tekstene

Etter avbruddet med Kristi forklarelsesdag, fortsetter vi perioden fra 7. til 11. søndag i treenighetstiden, hvor tekstene fokuserer på Guds vilje for livet i hans skaperverk. På 9. søndag belyser tekstene de nære nettverk Gud har satt oss inn i: vennskap, ekteskap og familie. Flere av tekstene står på 21. søndag etter pinse i vår nåværende tekstbok.

I første rekke prises vennskapet. Jonathan fikk David så kjær som sitt eget liv og sluttet vennskapspakt med ham. Med søskenkjærlighet og gjestfrihet kan vi få besøk av engler, uten å vite det. Vi skal huske på fanger og mishandlete, som om vi var lenket sammen med dem. Evangeliet beskriver hvordan Jesu venner søkte hjelp hos ham, og hvor glad han var i dem.

I tredje rekke er familien i fokus. Rut er en av Jesu stammødre, og hennes trofasthet mot familien reflekteres i Boas' dype respekt for henne. Fra Apostlenes gjerninger leser vi om Tabita og hennes omsorg for de fattige. Peter vekker henne opp fra de døde. I evangeliet fokuseres det på Jesu foreldre og søsken og hans hjemsted, og det er ikke bare idyll.

I år leser vi andre rekke, med tekster om ekteskapet. "Det er ikke godt for mannen å være alene," sa Gud og skapte først dyr og fugler, og så en kvinne, og førte dem til mannen. Medfølelse og kjærlighet er Kristi klær som vi kler på oss i dåpen. Disse kjennetegnene viser det innerste i Guds vesen, og følgelig hva som er det innerste i et godt samliv. I evangeliet taler Jesus om ekteskap og skilsmisse, og løfter frem barna og velsigner dem.

Dagen har slektskap med tredje rekke på 14. søndag i treenighetstiden, hvor Jesus kaller disiplene for venner. Epistelen i første rekke peker mot søndag for Forfulgte og undertrykte. Beslektede tema kan fordeles på disse dagene.

Likt og ulikt

GT- og evangelieteksten er som i nåværende tekstbok på 21. søndag etter pinse. Evangelieteksten er utvidet med avsnittet om ekteskap og skilsmisse. Epistelteksten om mann og hustru og Kristus og kirken er byttet ut med en tekst om medfølelse og kjærlighet. Se tekstgjennomgørelser i LK 16/2007 og 17/2004.

På vei mot prekenen

Da Nemnd for gudstjenesteliv behandlet forslaget til tekstbok, strøk de alle tekster fra NT om underordning, hustru og mann, ugifte, enker i menigheten og oppdragelse av barna. I forbindelse med at 9. søndag i treenighetstiden fokuserer på samliv, er det grunn til å reflektere over hvilken rolle de nytestamentlige formaningene skal ha i forkynnelsen i dag. Uansett er dette temaområder som er høyt oppe i den offentlige debatten, og det er påfallende om tekstboken ikke åpner for bibelstoffet om disse temaene.



HARALD KAASA HAMMER
hkhammer@online.no

Vi beklager at plassen denne gangen ikke gir rom for å trykke de tekstgjennomgåelsene Hammer henviser til.

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

TILSETTINGER

Agder og Telemark bispedømme

Agder og Telemark bispedømmeråd har gjort følgende tilsetninger i møte 29. april 2009:

Trond Engnes ble tilsatt som sokneprest i Skien prosti med Siljan og Skien sokn som tjenestested.

Anne Turid Apland ble tilsatt som sokneprest i Bamble prosti med Kroken, Drangedal og Tørdal sokn som tjenestested.

Nadine Schmahl ble tilsatt som kapellan i Skien prosti med Skien og Siljan sokn som tjenestested.

Alle tre har bekreftet at de tar imot stillingene.

Stavanger bispedømme

Tilsetting sokneprest i Sandnes prosti med Høle sokn som særskilt arbeidsområde. Midlertidig stilling. Stavanger bispedømmeråd tilsatte i sitt møte 19.05.09 i sak BDR 039/09:

Dag Øivind Østereng som sokneprest i Sandnes prosti med Høle sokn som særskilt arbeidsområde. Midlertidig stillig.

Den tilsatte har skriftlig bekreftet at han tar imot stillingen.



I samarbeid med Den nordisk-katolske Kirke
 inviterer vi alle interesserte til
PILEGRIMSTUR i kirkefedrenes fotspor
 i samarbeid med Den nordisk-katolske Kirke.
 Syria 9.- 18.april 2010



Reiseledere: Prestene Oddvar Tveito og Eyolf Berg

Pris kr 12000,- (+ flyskatt- ca 2500)

Inkl. Fly, overnatting på 3-4*, 1/2 pensjon, severdigheter.

Engelsktalende guide.

Påmeldingsfrist: 15.sept 09

Plassbegrensning.

Opplysninger og program fås hos :

ot@grimstad.kirken.no, tlf.90 95 04 73

eller:

ebe@ebe-data.com, tlf. 91 17 65 37.

Turoperatør: **NORSK TUR**

Postboks 242

N-4663 Kristiansand

Returadresse:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad, prost Jan Otto Myrseth og kapellan Sunniva Gylver.

REDAKSJON

Luthersk Kirketidende, v/*Eyolf Berg*,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Red. sekr.: *Eyolf Berg*.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk og kan sendes til ovenstående e-postadresse.

ABONNEMENT, ADRESSEENDRING O.L.:

Luthersk Kirketidende v/*Eyolf Berg*,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

Pris kr. 525,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 650,- pr. år.
Kontonummer: 3000.14.73669

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemøduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 500,- +mva
2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 900,- +mva
3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 1500,- +mva
4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 1500,- +mva
5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2000,- +mva
6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 2500,- +mva
7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 4000,- +mva

ISSN 0332-5431

